

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Αλεξάνδρα Κ. Τόμπρα

Πάνω από οκτώ χρόνια έχουν περάσει από την περίοδο που ο παγκόσμιος χρηματοπιστωτικός κλάδος κλονιζόταν από τη μεγάλη αμερικανική κρίση του 2008, με τις ευρωπαϊκές τράπεζες να βρίσκονται ακόμη στα μισά ενός μακρύ δρόμου προσαρμογής και διόρθωσης των προβλημάτων που ήρθαν στην επιφάνεια. Προβλήματα που έθεσαν πολλάκις τη σταθερότητα ενός περίπλοκου τραπεζικού συστήματος εν αμφιβόλω, ενώ προκάλεσαν την ετοιμότητα και την πληρότητα των μηχανισμών "άμυνας" του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Διοικήσεις, εποπτικές αρχές, Κεντρική Τράπεζα, αλλά και κυβερνήσεις, καλούνται να ξεπεράσουν τις αγκυλώσεις τους και να λάβουν άμεσες και ριζικές αποφάσεις για να λύσουν τα προβλήματά τους. Και οι λύσεις αυτές να έλθουν σε ένα περιβάλλον που γίνεται ολοένα και πιο περίπλοκο, στη σκιά της προωθούμενης εξόδου Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τον ευρωσκεπτικισμό, τα αναιμικά επίπεδα ανάπτυξης, την άτακτη, πολλές φορές, απομόχλευση.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο τα τραπεζικά προβλήματα της Ευρώπης διαρκώς ανατροφοδοτούνται από τα μέτωπα που ανοίγουν σε άλλους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Οι χαράσσοντες την πολιτική βρέθηκαν να αντιμετωπίζουν ένα τριπλό πρόβλημα: δημοσιονομικό, ανταγωνιστικότητας ή ισοζυγίου και τραπεζικό. Και η κάθε πλευρά του τριγώνου ενισχύει τις άλλες¹. Το μείγμα των αλληλεπιδράσεων αυτό οδήγησε γρήγορα την Ευρώπη σε μια πολυετή μάχη συγκράτησης της πρωτοφανούς κρίσης που βιώνουν οι τράπεζες της, με τον εφιάλτη του bail-in να κρέμεται πάνω από το ευρωσύστημα.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο Mario Draghi, επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, έδειξε τον δρόμο που θα ακολουθήσουν οι τράπεζες της Ευρώπης στο επόμενο διάστημα στην τελευταία σύνοδο του ΔΝΤ². Δεν μίλησε για αφερεγγυότητα, ούτε για μη επαρκή κεφάλαια. Αντίθετα τόνισε ότι οι κεφαλαιακοί τους δείκτες έχουν αυξηθεί από την εποχή της κρίσης, συνολικά, αν και υπάρχουν μεμονωμένες περιπτώσεις τραπεζών που δεν ακολούθησαν αυτή την τάση.

Ωστόσο, ο επικεφαλής της ΕΚΤ μίλησε για κάτι πολύ πιο "ηχηρό". Είπε ότι η Ευρώπη είναι overbanked. Υπάρχουν πάρα πολλές τράπεζες και πάρα πολύ προσωπικό σε αυτές, ενώ προειδοποίησε πως κάποιες τράπεζες πρέπει να προσαρμόσουν επιχειρηματικά τους μοντέλα και να μειώσουν σημαντικά τα κόστη τους. Αυτό ακριβώς είναι ένα από τα θεμελιώδη προβλήματα στον κλάδο, ήτοι ότι υπάρχουν πάρα πολλές τράπεζες και ότι πολλές εξ αυτών δεν είναι αρκετά κερδοφόρες, επειδή στηρίζονται σε λανθασμένα επιχειρηματικά μοντέλα.

Μάλιστα, ο ίδιος ο επικεφαλής της ΕΚΤ, τόνισε ότι «οι τραπεζικές μεταρρυθμίσεις που έχουν υλοποιηθεί μέχρι σήμερα έχουν επικεντρωθεί στην σταθεροποίηση του

¹ Ο ρόλος των τραπεζών στη δημιουργία και την επίλυση της κρίσης, Foreign Affairs, 12/10/2012

² IMFC Statement by Mario Draghi President European Central Bank, Thirty-Third Meeting April 16, 2016 IMFC, p. 3

συστήματος με προσέλκυση νέων κεφαλαίων και όχι στον μετασχηματισμό του συστήματος έτσι ώστε να μπορέσουν τα νέα κεφάλαια να αποδώσουν περισσότερο.

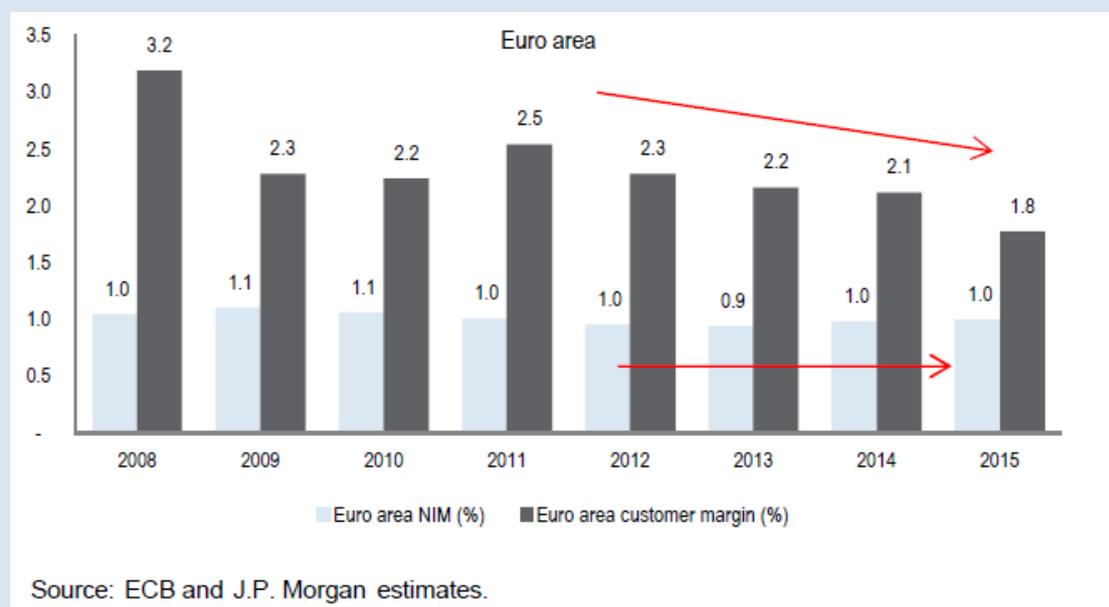
Τα 6+2 προβλήματα των ευρωπαϊκών τραπεζών;

Η στοιχειοθέτηση των προβλημάτων του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου αναδεικνύει ένα περίπλοκο «κουβάρι» ανησυχητικών συγκυριών (χαμηλή ανάπτυξη), δυσλειτουργιών (πλημμελής εποπτεία – ημιτελής τραπεζική ένωση), αθέμιτων πρακτικών (χειραγώγηση αγορών) και ριψοκίνδυνων τοποθετήσεων (έκθεση σε παράγωγα χαμηλής διαβάθμισης).

Χαμηλά Επιτόκια

Παραδοσιακά οι τράπεζες αντιμετωπίζουν δυσκολίες αύξησης των εσόδων τους, όταν τα χαμηλά επιτόκια διατηρούνται για μεγάλο χρονικό διάστημα, ενώ συνδυάζονται και με ήπιους ρυθμούς ανάπτυξης.

Έτσι, η πολιτική των χαμηλών (αρνητικών καταθετικών) επιτοκίων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (και όχι μόνο) έχει σοβαρές συνέπειες στην κερδοφορία των ευρωπαϊκών τραπεζών (μειωμένα καθαρά επιτοκιακά περιθώρια - net interest margin - NIM).

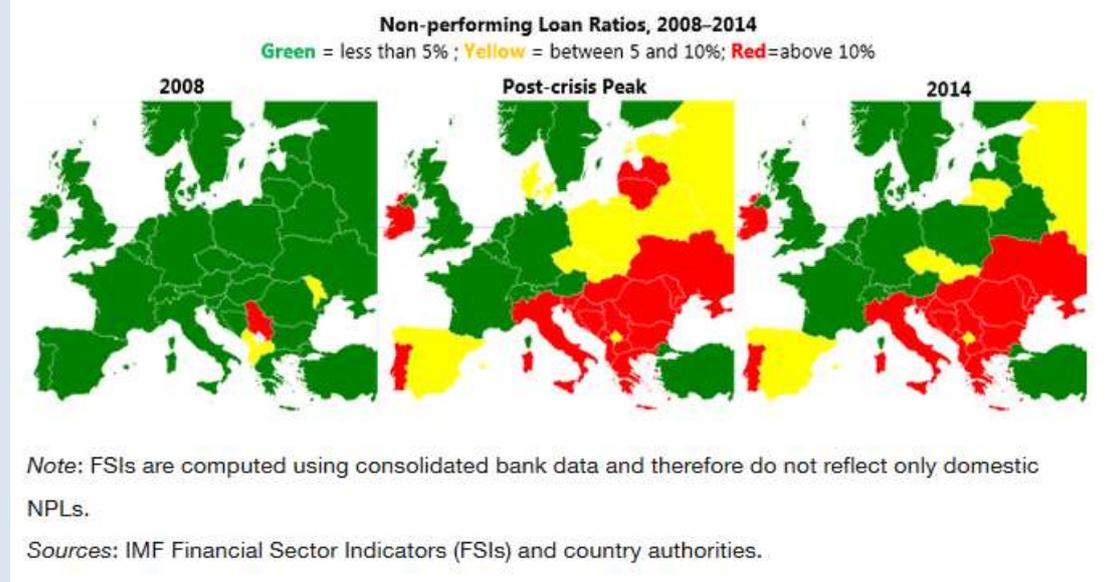
Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (NPLs)

Σχεδόν οκτώ χρόνια μέσα σε ένα περιβάλλον περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής και λιτότητας, πολλές από τις ευρωπαϊκές τράπεζες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα λόγω του μεγάλου ύψους μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs) που έχουν στους ισολογισμούς τους. Τα δάνεια μειώνουν την κερδοφορία, καταναλώνουν κεφάλαια και δεσμεύουν πόρους.

Ωστόσο, οι προσπάθειες να μειωθούν τα NPLs συνεχίζονται με αργούς ρυθμούς, με τις διοικήσεις να καθυστερούν παρεμβάσεις όπως πώληση, απομείωση ή δημιουργία «κακής τράπεζας», ώστε να αντιμετωπιστεί ριζικά το πρόβλημα. Το μέγεθος των (NPLs) στον ευρωπαϊκό τραπεζικό κλάδο αγγίζει τα 700 δισ. ευρώ³, ήτοι στο 5,7% (την ώρα που στις ΗΠΑ είναι στο 1,6% και στην Ιαπωνία είναι χαμηλότερο του 2%).

Η πορεία της αύξησης των NPLs

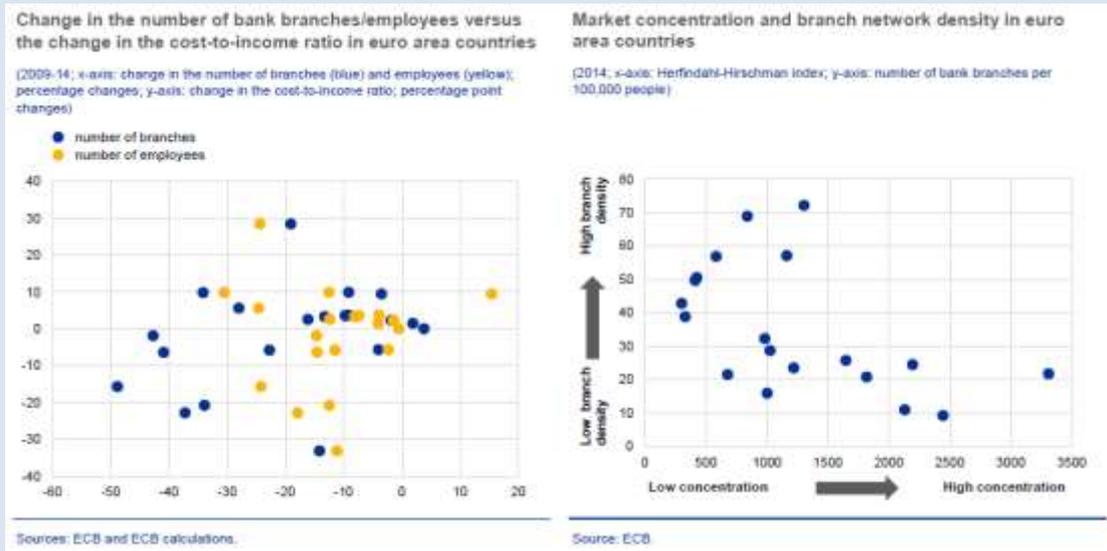
Figure 1. Europe: NPLs after the Global Crisis

Αυξημένο λειτουργικό κόστος

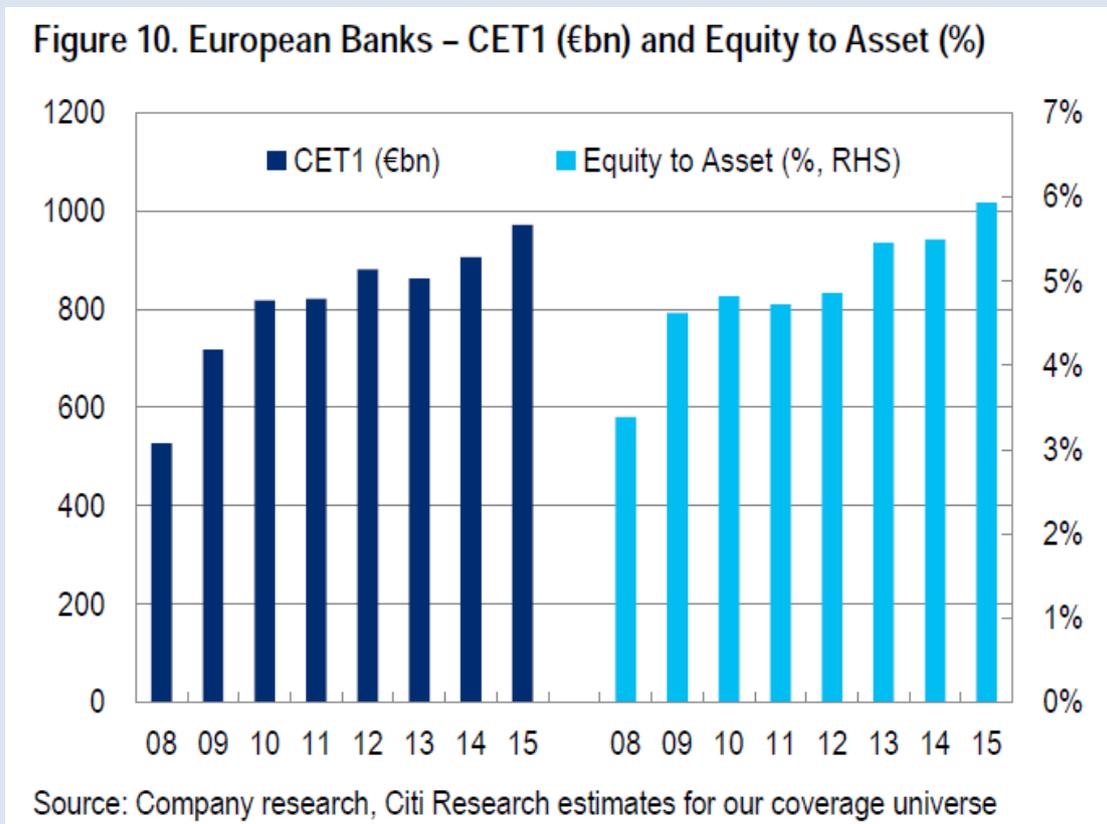
Από το 2008 έως το 2015 το λειτουργικό κόστος του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου έχει αυξηθεί κατά 7%, την ώρα που οι διοικήσεις έχουν προχωρήσει σε μείωση του δικτύου καταστημάτων κατά 20% και των θέσεων εργασίας κατά 12%. Η αποτελεσματικότητα των κινήσεων αυτών έχει προβληματίσει τις εποπτικές αρχές, ζητώντας περισσότερο ενεργητικές αποφάσεις από τις τραπεζικές διοικήσεις.

³ Στοιχεία European Banking Authority

Κεφαλαιακή επάρκεια

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των θεσμικών αναλυτών, με την πλήρη εφαρμογή των κανόνων της Βασιλείας III έως το 2018, αναμένεται να υπάρξει μία μείωση της κεφαλαιακής επάρκειας κατά 15 δις. ευρώ, οδηγώντας τους δείκτες CET 1 στο 14% (12% αποπληθωρίζοντας τα RWA)

Για να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις της κεφαλαιακής προσαρμογής, η Επιτροπή της Βασιλείας (GHOS), στην οποία συμμετέχουν κεντρικοί τραπεζίτες και επικεφαλής εποπτικών αρχών από 30 χώρες, ανακοίνωσε πρόσφατα ότι καθυστερήσει

τις αποφάσεις για την αναθεώρηση της ισχύουσας νομοθεσίας. Και αυτό διότι η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ομοσπονδία είχε κάνει μία εκτίμηση σύμφωνα με την οποία οι αλλαγές που ετοίμαζε η GHOS θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε συμπεράσματα ότι έλλειπαν περί τα 800 δισ. δολ.

Η αχίλλειος πτέρνα για τις μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες, κατά βάση τις μεγάλες βορειοευρωπαϊκές, είναι ότι οι ισχύοντες κανονισμοί επιτρέπουν να χρησιμοποιούν δικά τους εσωτερικά συστήματα ελέγχου και διαχείρισης κινδύνου στη βάση των οποίων η "τιμολόγηση" του κινδύνου γίνεται με διαφορετικό τρόπο από εκείνο που εφαρμόζουν οι αμερικανικές τράπεζες, καθιστώντας αδύνατη τη σύγκριση των μονάδων του κλάδου. Έτσι, η απόφαση για την αναβολή απομακρύνει τις τελικές αποφάσεις για την "Βασιλεία 4" και επαναφέρει στο τραπέζι το ενδεχόμενο να επιστρέψει το εποπτικό πλαίσιο σε περισσότερο χαλαρά επίπεδα

Τεχνολογία της Οικονομίας (Fintech)

Η τεχνολογία της οικονομίας -ένας ευρύς τομέας που περιλαμβάνει μια ποικιλία από εταιρείες που χρησιμοποιούν λογισμικό για την παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών- απειλεί να κερδίσει μερίδια από την τραπεζική αγορά, όπως τις υπηρεσίες πληρωμών και καταθέσεων, αλλά και της διαχείρισης των επενδύσεων.

Σήμερα, αναγνωρισμένοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί αμφισβητούνται από start-up εταιρείες μικρότερου μεγέθους, αλλά και από τεχνολογικές εταιρείες-κολοσσούς, οι οποίες διεκδικούν μερίδιο από τα τραπεζικά ιδρύματα με πρωτοποριακές τεχνολογικές λύσεις.

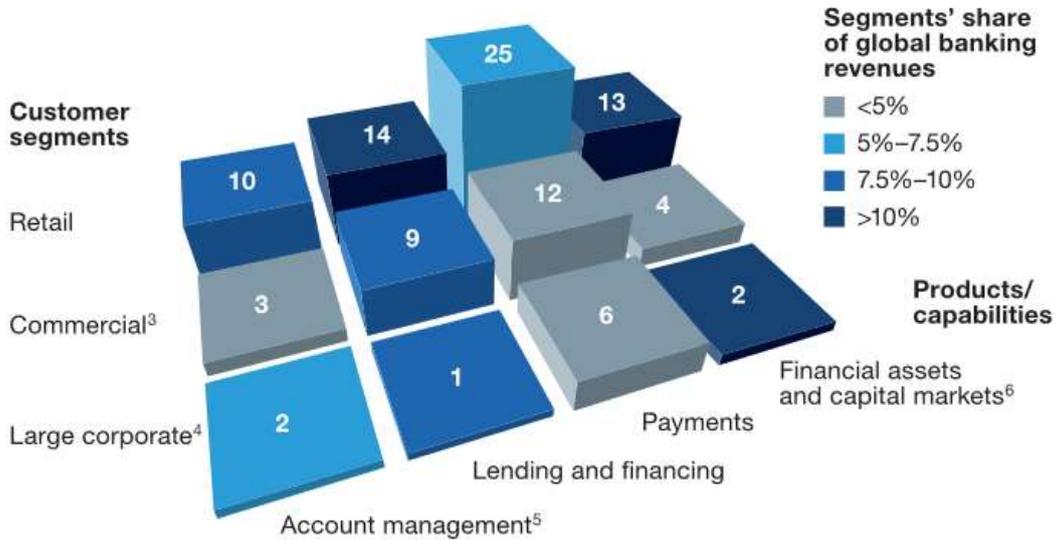
Σε πρόσφατη έκθεσή της, η εταιρεία συμβούλων McKinsey⁴ προέβλεψε ότι ο ανταγωνισμός από τον κλάδο της νέας τεχνολογίας αναμένεται να μειώσει τα συνολικά κέρδη του τομέα καταναλωτικής χρηματοδότησης κατά το εντυπωσιακό ποσοστό του 60% έως το 2025.

---

⁴ Cutting through the noise around financial technology, Miklos Dietz, Somesh Khanna, Tunde Olanrewaju and Kausik Rajgopal for McKinsey, February 2016

Financial-technology companies are everywhere, especially in payments.

Customer segments and products of leading financial-technology companies,¹ 2015, % of total²

¹350+ commercially most well-known cases registered in the Panorama database; may not be fully representative.

²Figures may not sum to 100%, because of rounding.

³Includes small and medium-size enterprises.

⁴Includes large corporates, public entities, and nonbanking financial institutions.

⁵Revenue share includes current/checking-account deposit revenue.

⁶Includes sales and trading, securities services, retail investment, noncurrent-account deposits, and asset management factory.

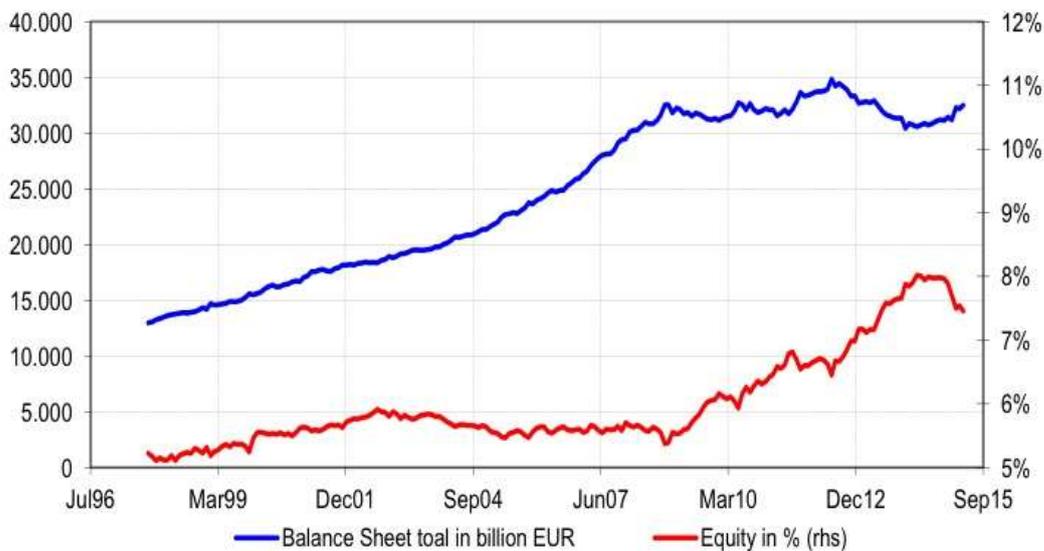
Source: Analysis of data provided by McKinsey Panorama (a McKinsey Solution)

McKinsey&Company

Απομόχλευση

Σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές εποπτικές αρχές, ο κλάδος συνεχίζει να βρίσκεται στη διαδικασία της «απομόχλευσης», δηλαδή της μείωση του υπερβολικού δανεισμού στον οποίο είχαν προχωρήσει προ κρίσης. Θα πρέπει δηλαδή να προχωρήσουν στην επώδυνη διαδικασία διαγραφής δανείων και αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου, σε μια περίοδο μάλιστα που η οικονομική δραστηριότητα δεν έχει ξεπεράσει το φόβο της στασιμότητας.

Figure 1
Eurozone bank balance sheets stalling and capital recovering from lower levels

Sources: ECB, DekaBank

Επιπτώσεις από το APP

Τον Σεπτέμβριο του 2014 ανακοινώθηκε από την ΕΚΤ η έναρξη του προγράμματος αγοράς τίτλων που έχουν εκδοθεί έναντι περιουσιακών στοιχείων οι οποίοι συνιστούν απαιτήσεις έναντι του μη χρηματοπιστωτικού ιδιωτικού τομέα της ζώνης του ευρώ (Asset-Backed Securities purchase programme - ABSPP). Η διάρκεια του προγράμματος αναθεωρήθηκε στο μεταξύ δύο φορές (Ιανουάριος/2015 και Δεκέμβριος/2016), με στόχο την επαναφορά του πληθωρισμού στα επιθυμητά επίπεδα και τη στήριξη της πραγματικής οικονομίας.

Με πιο απλά λόγια, η ΕΚΤ αγοράζει στη δευτερογενή αγορά ομόλογα κεντρικών κυβερνήσεων, ειδικών φορέων-εκδοτών χρεογράφων και ευρωπαϊκών οργανισμών της ζώνης του ευρώ, με χρήμα κεντρικής τράπεζας. Έτσι, οι οργανισμοί που προέβησαν στην πώληση τίτλων θα μπορούν να αγοράσουν άλλα περιουσιακά στοιχεία και να διευρύνουν την παροχή πιστώσεων στην πραγματική οικονομία. Και στις δύο περιπτώσεις, αυτό συμβάλλει σε χαλάρωση των χρηματοπιστωτικών συνθηκών.

Ωστόσο, το πρόγραμμα αυτό, σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες πράξεις νομισματικής διευκόλυνσης της ΕΚΤ, έχουν προκαλέσει έντονες αντιπαραθέσεις στους κόλπους των τραπεζιτών της Ευρωζώνης, καθώς εκτός από τη θετική τους συμβολή, δεν μπορεί να παραβλέψει κανείς και τις παράπλευρες αρνητικές επιπτώσεις.

Ειδικότερα:

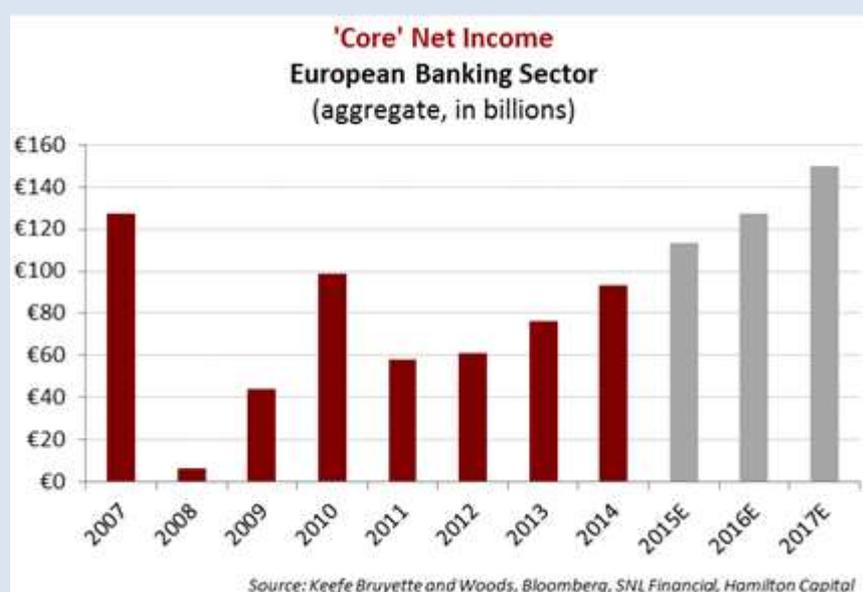
Σε πρωτο επίπεδο το πρόγραμμα αγοράς τίτλων είχε πολύ σημαντικές θετικές συνέπειες:

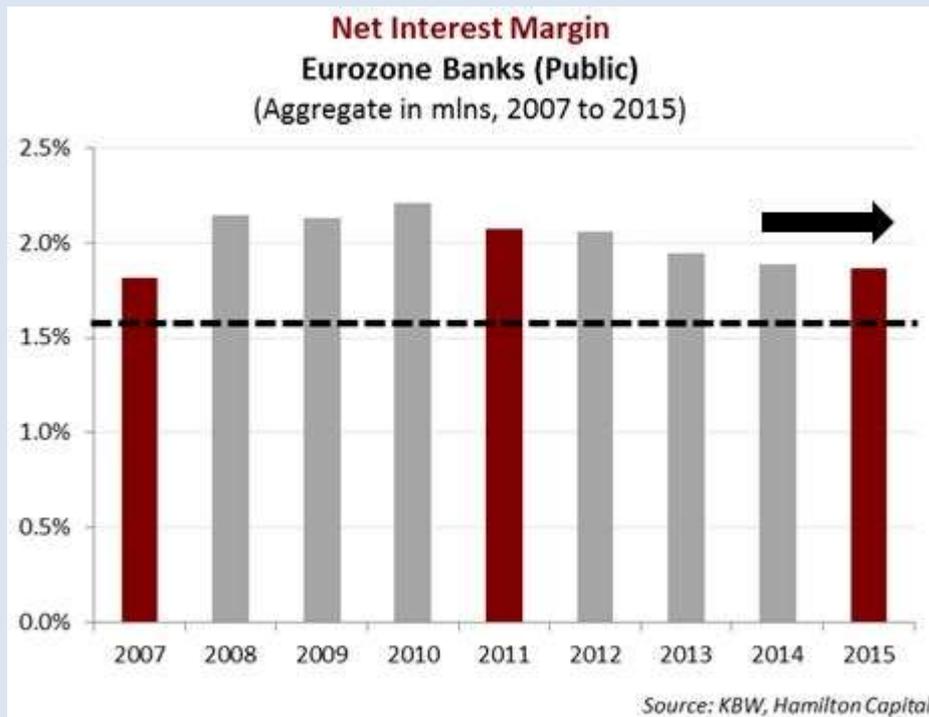
- α) Ανέκαμψαν οι τιμές κατοικιών
- β) Περιορίστηκαν τα spreads στα ευρωπαϊκά ομόλογα, ειδικά της περιφέρειας
- γ) Μειώθηκε το κόστος χρηματοδότησης
- δ) Βελτιώθηκε η αποτίμηση των χαρτοφυλακίων ομολόγων των τραπεζών
- ε) Διεκόπησαν οι αποπληθωριστικές πιέσεις των assets

Σε δεύτερο επίπεδο όμως, οι παράπλευρες συνέπειες έχουν προβληματίσει ιδιαίτερα τις αρχές

Διότι υπήρξαν:

- α) Πιέσεις στην κερδοφορία των τραπεζών
- β) Πιέσεις στα margins (μείωση των net interest margin - NIM από 1,11% το 2005 στο 0,88% το 2015)
- γ) Εκτιμήσεις ότι το 60% των NII (net interest income) θα είναι αρνητικό έως το 2021
- δ) Υποαποδόσεις των τραπεζικών μετοχών σε σχέση με την πορεία τους πριν από το πρόγραμμα.

Κανονιστικά προβλήματα

Η ρύθμιση του τραπεζικού τομέα έχει ενισχυθεί σε μεγάλο βαθμό από τη χρηματοπιστωτική κρίση έως σήμερα, με νέους κανόνες για τα κεφάλαια, τη ρευστότητα και τη μόχλευση. Ωστόσο το μετά-κρίσης βιβλίο των κανόνων δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα, ενώ δεν έχει επιτευχθεί η πλήρης «διάρρηξη» των δεσμών μεταξύ του κλάδου και των κυβερνήσεων, καθώς και η εξυγίανση των τραπεζών. Επίσης, η προσαρμογή των κανόνων και η δημιουργία νέων κανόνων συντηρεί την αβεβαιότητα.

Έτσι, παράλληλα με τα παραπάνω, η κρίση ανέδειξε⁵ «μεταξύ άλλων την πλημμελή εποπτεία και τις μακρόσυρτες διαδικασίες διαχείρισης των προβλημάτων ρευστότητας και των χρηματοδοτικών ανοιγμάτων των τραπεζών σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο κίνδυνος ρευστότητας διέφευγε του κανονιστικού πλαισίου διεθνώς, σε αντίθεση με τον κίνδυνο αγοράς και τον πιστωτικό κίνδυνο που τύγχαναν αυστηρής εποπτείας.

Είναι ενδεικτικό ότι δείκτες λειτουργικής και δυνητικής ρευστότητας, καθώς και μεσοπρόθεσμης χρηματοδότησης προς ενεργητικό, σπάνια ανακοινώνονταν και αναλύονταν με τη δέουσα λεπτομέρεια από τράπεζες αφού, ούτως ή άλλως, θεωρούσαν ότι η διατήρηση πλεονάσματος ρευστότητας συνιστά ασφάλιστρο που επιβαρύνει σημαντικά το καθαρό επιτοκιακό περιθώριο.

Παράλληλα, οι κανονιστικές αρχές διεθνώς παρείχαν ιδιαίτερη ευελιξία στα πιστωτικά ιδρύματα ως προς τη διάρθρωση των στοιχείων ενεργητικού και

⁵ Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στη διάρκεια της κρίσης, Γιώργος Μιχαλόπουλος, Διεύθυνση Χρηματοοικονομικού Σχεδιασμού και Διαχείρισεως, Alpha Bank, έκδοση Ελληνική Ένωση Τραπεζών

παθητικού. Αυτό ενίοτε οδηγούσε σε αδόκιμες συμπεριφορές ως προς τη διαχείριση των κινδύνων χρηματοδότησης, καθώς ήταν παγιωμένη η αντίληψη ότι οι μεγάλες τράπεζες ήταν αρκετά ώριμες, ώστε να προστατεύουν εαυτούς από τον κίνδυνο κατάρρευσης.

Εδώ έγκειται μια θεμελιώδης αποτυχία του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο να ανιχνεύσει, να επεξεργαστεί, να μετρήσει και να αντιμετωπίσει τις εκφάνσεις των κινδύνων ρευστότητας και χρηματοδότησης. Μάλιστα, η κρίση δίδαξε με τον πιο εμφατικό τρόπο ότι το φάσμα των κινδύνων στη χρηματοδότηση των τραπεζών, που μπορεί να προκύψει από συνδυασμούς γεγονότων και εξελίξεων, είχε υποεκτιμηθεί σε μεγάλο βαθμό».

Ενδεικτικό των παραπάνω ήταν η έκθεση Νοεμβρίου 2016 της European Banking Authority, η οποία εκτίμησε ότι θα υπάρξει αύξηση 30% στις προβλέψεις για επισφαλή δάνεια⁶, με την εφαρμογή του Διεθνούς Λογιστικού Προτύπου IFRS 9. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή (EBA) οι ευρωπαϊκές τράπεζες είναι απροετοίμαστες για τις νέες ρυθμίσεις που θα τεθούν σε ισχύ από το 2018 και θα αλλάξουν τον τρόπο εγγραφής των προβλέψεων για επισφάλειες, υποχρεώνοντας τις να κάνουν προβλέψεις για «αναμενόμενες απώλειες» (προτού δηλαδή το δάνειο «κοκκινίσει» επισήμως) και όχι για «καταγεγραμμένες απώλειες».

Σύμφωνα με στοιχεία της EBA που πέρασε από έλεγχο τις τράπεζες της ΕΕ για να αξιολογήσει πώς θα επηρεαστούν από τα νέα δεδομένα, το 86% των τραπεζών εκτιμά ότι οι νέοι κανόνες θα οδηγήσουν σε αύξηση 30% των προβλέψεων για επισφάλειες κατά μέσο όρο, εξέλιξη που θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του δείκτη ιδίων κεφαλαίων τους κατά 59- 75 μονάδες βάσης. Σε μεμονωμένες περιπτώσεις, ο αρνητικός αντίκτυπος στην κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών θα είναι ακόμα μεγαλύτερος.

Υπάρχουν Λύσεις;

Οι ευρωπαϊκές τράπεζες είναι ασφαλώς ισχυρότερες από ότι πριν από μία δεκαετία, όπως δείχνουν και οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειάς τους, αλλά προσαρμόζουν ακόμη τα επιχειρηματικά μοντέλα τους στη μετά την κρίση εποχή. Η διαδικασία αυτή δυσχεραίνεται ακόμη περισσότερο, καθώς έχουν μια πολύ βαριά «κληρονομιά» από την κρίση, η οποία δεν είναι άλλη από τον όγκο των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Στην τελευταία Έκθεση για τη Σταθερότητα του Παγκόσμιου Χρηματοπιστωτικού Συστήματος, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο⁷ τονίζει ότι οι ευρωπαϊκές τράπεζες πρέπει να σταματήσουν να κατηγορούν τα χαμηλά και αρνητικά επιτόκια για τα προβλήματά τους και, αντ' αυτού, να προχωρήσουν σε ριζικές μεταρρυθμίσεις για να αντιμετωπίσουν τη χαμηλή κερδοφορία και τους φόβους των αγορών για το τραπεζικό μέλλον. Μάλιστα, καλεί τις τράπεζες να αναλάβουν άμεσα δράσεις για τη διαχείριση των NPLs, αλλά και το ζήτημα της κερδοφορίας.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, η χαμηλή κερδοφορία σε ένα περιβάλλον χαμηλών επιτοκίων και υποτονικής ανάπτυξης μπορεί να διαβρώσει τα «μαξιλάρια

⁶ EBA Report: On results from the EBA impact assessment of IFRS 9, 10 November 2016

⁷ Global Financial Stability Report - IMF - 10/2016

ασφαλείας» των ευρωπαϊκών τραπεζών. Όμως, ακόμη και αν η ΕΚΤ αυξήσει τα επιτόκια και οι οικονομικές συνθήκες βελτιωθούν, οι τράπεζες στην Ευρώπη θα παραμένουν ευάλωτες.

Σύμφωνα με το Ταμείο, η μείωση των NPLs και η αντιμετώπιση των κεφαλαιακών προβλημάτων πρέπει να είναι βασική προτεραιότητα για τις τράπεζες, ιδίως τις πιο αδύναμες. Επίσης, θα πρέπει να αναθεωρηθούν τα μοντέλα λειτουργίας, μέσω της μείωσης του κόστους και της δράση για την ενίσχυση της κερδοφορίας. Μάλιστα, εκτιμώντας ότι θα συνεχιστούν οι μεταρρυθμίσεις και η εκκαθάριση των ισολογισμών από προβληματικά στοιχεία, η κερδοφορία μπορεί να αυξηθεί σημαντικά.

Συμπεράσματα

Μπορεί να έχουμε μια ευρείας έκτασης διορθώσεων και παρεμβάσεων στον κλάδο, όμως η εμπιστοσύνη δεν έχει αποκατασταθεί ακόμη. Οι διατραπεζικές αγορές παραμένουν κλειστές, ιδίως για τις τράπεζες της νότιας Ευρώπης, που για την εξεύρεση ρευστότητας επαφίενται σχεδόν αποκλειστικά στην ΕΚΤ και τις εθνικές τους κεντρικές τράπεζες. Το κύριο πρόβλημα για πολλές τράπεζες είναι η διατήρηση στο χαρτοφυλάκιό τους άγνωστου αριθμού επισφαλών δανείων. Έως ότου οι επισφάλειες αναγνωριστούν και τα χαρτοφυλάκια καθαρίσουν, η αβεβαιότητα θα εξακολουθεί και η τραπεζική αγορά θα δυσλειτουργεί. Για να γίνει αυτό, όμως, είναι αναγκαίο οι εποπτικές αρχές να πάψουν να επιδεικνύουν ανοχή στην πρακτική του εξωραϊσμού της λογιστικής εικόνας των τραπεζών δια της συνεχούς αναβολής της αναγνώρισης του πλήρους εύρους των ζημιών⁸.

Μάλιστα, σε πρόσφατη έκθεση της PwC⁹ παρουσιάζονται τρία πιθανά σενάρια για το τραπεζικό σύστημα στην Ευρώπη:

- Σενάριο Α – Μετασχηματισμός πολλαπλών ταχυτήτων. Οι τράπεζες σταδιακά προσαρμόζονται και συγκεντρώνονται όχι όμως αρκετά γρήγορα για να αποτρέψουν τους επίδοξους ανταγωνιστές από το να εξασφαλίσουν σημαντικό - ίσως 20% - και σταθερό μερίδιο της αγοράς.

- Σενάριο Β – Γρήγορος μετασχηματισμός. Ο μετασχηματισμός προχωρά με ταχύτερο ρυθμό και φτάνει σε ένα σημείο καμπής μετά από το οποίο οι σημερινοί διεκδικητές γίνονται οι νέοι κυρίαρχοι της αγοράς και οι σημερινοί πρωταγωνιστές είτε σιγά σιγά εξαφανίζονται είτε ο ρόλος τους περιορίζεται στην εξυπηρέτηση λειτουργικών αναγκών (καταθέσεις/δάνεια). Σε αυτό το σενάριο, είναι πιθανό να υπάρξει μια νέα τραπεζική κρίση και να συνεπακόλουθα ένας νέος γύρος κρατικής παρέμβασης να επιταχύνουν τον μετασχηματισμό.

- Σενάριο Γ – Νέο τραπεζικό οικοσύστημα. Το τρίτο και πιο αισιόδοξο σενάριο, θέλει τον τραπεζικό κλάδο —μαζί με άλλες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και τους τεχνολογικούς κλάδους— να αντιμετωπίσουν την διαμορφούμενη κατάσταση συλλογικά μέσω συνενώσεων, συμμαχιών και εμπορικών συμφωνιών.

---

⁸ Ο ρόλος των τραπεζών στη δημιουργία και την επίλυση της κρίσης, Foreign Affairs, 12/10/2012

⁹ Μελέτη PwC - «The future shape of banking in Europe - how disruptive forces will drive the evolution of a new banking ecosystem» - 09/2016

Σύμφωνα με την PwC, το τρίτο σενάριο είναι και το πιο πιθανό, εν μέρει γιατί η αγορά ήδη έχει αρχίσει να κινείται προς αυτή την κατεύθυνση πιο πολύ αυθόρμητα παρά προσχεδιασμένα. Παρόμοια είναι και η ανάπτυξη της λεγόμενης συνεργατικής οικονομίας που οφείλεται μάλλον στις εξελίξεις στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον παρά σε θεσμικές πρωτοβουλίες.

Εν κατακλείδι, ο ευρωπαϊκός τραπεζικός κλάδος βρίσκεται σε μια διαδικασία ευρείας έκτασης μετασχηματισμού, προσπαθώντας να βάλει μια τάξη σε ένα περίπλοκο πλέγμα ανοιγμάτων, διασύνδεσης και πολυπλοκότητας. Σαφώς η διαδικασία θα είναι επίπονη και ο δρόμος προς την απλοποίηση του κλάδου ανώμαλος, δοκιμάζοντας τις αντοχές τόσο των ίδιων των τραπεζών όσο και των κυβερνήσεων τους και της Ευρώπης. Η επόμενη μέρα προφανώς και θα αργήσει να φανεί...